

www.dereta.rs

Biblioteka
SAVREMENA SRPSKA KNJIŽEVNOST

Urednik
Zoran Bognar

Idejno rešenje ilustracije
Murat Baltić

Grafička izrada ilustracija
Mehmed Meša Slezović

MURAT BALTIĆ

Fetva

Beograd
2018
DERETA

I

– Sjutra, u jedan sahat! Fetva! Na Progonu! Da dođu svi, bez djece! Sjutra! U jedan! Na Progonu! – odliježe Sjeničkim poljem krupni i snažni glas Ćemala dobošara, a udar u doboš jedva se načuje između njegovih riječi, osim ono najavljuvanje, kad dva puta udari jako, a rijetko i pripremi građane da čuju njegov doboš, pa onda ubrza palicama, kao rafal iz kakvog oružja, da oni koji su već čuli najavu shvate da će on sad izreći kajmakamovu naredbu i da se nije šaliti. Kod kajmakama nema opravdanja i on ne prašta nikome. Ko će reći: „Vala, nisam čuo za zapovijest” ili: „Nisam bio tog dana u varoši” – taj će najgore proći, jer kajmakamova se mora čuti, pa bio ko gdje bio. Ko pokuša da je ne čuje, znači da ne mari za njegovu i carsku, a njih dvojica samo jednom zapovijedaju.

Zna to Ćemal dobošar dobro, pa se potrudi da naredbu izdeklamuje najprije u jednoj rečenici i u jednom dahu, čitavu, kako bi je građani čuli onakvu kako je i zapovijedena, ali on nije tu radi svih šipki koje udara u doboš, već i da pokaže kako može da utuvi cijelu zapovijest. A onda ponovi još

poneki njen dio, i to onaj koji se njemu učini najboljim i za građane najvažnijim, jer njima ne bi valjalo da im se desi da ne čuju. Svaki put kad ponovi koji dio zapovijesti, koža mu se naježi od glave, iz sljepoočnica mu pođe neki fisak, pa niz leđa, strese se kao da je izišao iz hladne vode i čeka da prođe koji tren, da se počne sušiti – onako kako mu se nakon završenog posla osuši grlo, pa mora da popije jednu ljutu i gotovo litar hladne vode.

Nije mu ni lako, valja proći Sjenicom, a Sjenica, ruku na srce, i nije tako mala, do pet hiljada duša, što po mahalama, što u samom gradu, saberi-oduzmi, koje ropče jal manje-jal više. Kad dođe kući, odloži doboš i šipke u budžak, ispod mindera, ponovi pred svima naglas: „Nije šala toliki grad”, čime hoće da pokaže da niko drugi ne bi mogao da obavlja tako važan posao osim on ili niko drugi kao on. Sjede na minder, uzdahnu duboko i raskomoti se, čekajući tablju, koju Zejnepa prinese, i on ispi čašicu u nekoliko razdjeljaka; na kraju cokne jezikom, pogleda roblje po sobi, uze bokal sa vodom i ispi ga iz duška.

II

– Ah, šćeri, ti još spavaš, a evo ga sunce više Dubinja, samo što ti nije u krevet uskočilo. Ustaj, sramoto jedna! – mazi Mileva svoju kćer Rajku. Gleda je, malo otkrivenu u ranom ljetnjem jutru, u bijeloj anteriji, sa uzanim taslicama na rukavima i oko vrata. Desni rukav spao do iznad lakta poluizvijene ruke, a ispod grla skoro cijeli čeperak, pa se grudi tek slute, a pravilna i obla udoljica natiče se na oči, taman koliko se čovjeku pogled mora za nju zalijepiti. Taj trenutak je božji dar, zagolica maštu na razmišljanje kako se u njedrima još više širi a njene ivice narastaju u dvije jedre obline, koje se naziru kroz mekano i tanko laneno platno. Rajka osjeća kroz polusan da tu ima nekoga milog i prisnog, taj glas joj prijajna za dušu, mazi se na njegovom širenju po sobi. Poluzatvorenim kopcima vidi cijelu sobu u tom glasu, u grlu koje ga milozvučno ispušta po sobi.

– Ustaj, lenjivice jedna! Ne daj bože da imamo stoke, pomanjkala bi nam od gladi, pored tebe žive – i prihvata Mileva rukom za голу Rajkinu podlakticu.

– Ha, majčice moja – ispušta šapatom Rajka i smije se snježnim bijelim zubima.

– Diži se, vidiš koje je doba! – odreza već Mileva i strgnu vuneni guber sa Rajke.

Postelja se zabijelje, ne zna se od čega žešće, da li od Rajkine lanene anterije ili bijelih joj nogu. A koža joj bijela i glatka kao džam na mjesecini, da je čovjek rukom dodirne pukla bi. Koljena kao da su iz kalupa ispala, a listovi kao ručice tek požnjevenog i uvezanog ražovnog žita, u svod složenog, vitka i nježna.

Gleda Mileva to tijelo, zadovoljna je, ali mu se ne divi, boji se da ne ode na oči, i u dnu duše osjeća strah jer „ne dj bože, može pasti u zle ruke”, ponavljala je nerijetko u sebi.

– Uh, mamo, ti me naruži. Neće nam dan nikuda pobjeći, ima ga dosta, naradićemo se – tiho negoduje Rajka i prikuplja noge prema tijelu. – Svu noć nisam imala mira od nekih ružnih snova, prijetila mi je crna zmija iz kopriva, korova nekog, šta li je, više ne mogu da se sjetim, tamo više aginog dućana. Bogme, koliko znam, tih kopriva tamo nema, a u snu pružile se one skoro do pred vrata, kao da su žive. Ja hoću da prođem pored dućana, a one ispred mene, oko mojih nogu. Ja bosa, bez nanula, hoću da iziđem na grad, opet ne mogu od njih. Nemam kud, moram u dućan, vrata otvorena, ali se preko praga izvilo nešto crno i od moje ruke deblje. Ne znam ja šta je, hoću da pobjegnem od kopriva i taman prekoračim nogom preko praga, kad ono za mnom, kud ja, tud i ono, i vidim ja da je zmija izdigla glavu u visini moje, i jalah na mene. Glava joj crna i krupna, ko insanska, palaca jezikom prema mojim ustima, vrijeba ne bi li ga baš

onako račvastog zabila meni u usnu. Dućan prazan, nema nikog. Uh...

– A ujede li te?

– Ja varak, ovamo-onamo, ona za mnom, drži ja i drži, i jedva pobjegoh te me ne ujede. Ali mi se dosta kopriva omotalo oko nogu i ispecalo me.

– Sinko, zmija u snu je dušmanin na javi, i to velik. Crnilo, neka brzina. Beli me hvata strah od tog dućana.

– Ah, mamo, šta ja imam s tim dućanom? Pomagala sam ko dijete, sad mi daju da nešto i prodam, a i ti si tu, radiš za njih – brani se Rajka.

– Jeste, jeste, ćero, ali svijet je naopak i zao, izmišlja svašta, a najviše onoga što čovjeku škodi. No, biće dobro, daće Bog da hoće, san je laža a Bog istina. Ustani ti meni lijepo, umij se hladnom vodom i sva će rđa da ode ko rukom.

– Danas moramo na Progon, čula si sinoć Ćemala dobošara – nametnu Rajka temu koju su sinoć prešutjeli.

– Ti ne moraš, šta ćeš ti tamo?

– Moram, a i hoću. Svi odrasli moraju, tako je zapovijedeno.

– Ne moraju, jer na Progonu ne more stati cijela Sjenica, a i ko bi nas kontrolisao jesmo li bili ili ne.

Rajka siđe do Grabovice, onako u anteriji, zađe u bistru i hladnu vodu, isprska se po cijelom tijelu, točuljci su joj se stakali niz vrat, između plečki i niz leđa, kuda joj je padala gusta i teška, kao konjski rep, a kao zift crna kosa, koju je zabacivala lijevo i desno dok je utrčala u trošnu kuću od čatme, šindrom pokrivenu. Imala je dvije prostorije, sobu u kojoj je ona spavala, kuhinju, omanji hodnik i još manju ostavu. Ne znaju ni kad, ni ko ju je gradio. Otac joj je umro

prije desetak godina od kapljice, za večerom, još u podobroj snazi, Bog da mu dušu prosti.

Ne sačeka da doručkuje, preobuče se i pravo u Zvizdića dućan, stotinjak metara daleko od njihove kuće, uz glavnu džadu. Ovo je bio jedan od tri Zvizdića dućana u čaršiji. Drugi im je bio bliže kući, odmah više Velike džamije, a treći u najstrožem centru Sjenice. Bili su solidno snabdjeveni robom iz Soluna, Dubrovnika, pa i iz samog Stambola, jer kroz Sjenicu prolazi karavan iz Mljetaka za Stambol. U ovom dućanu Rajka je odmalena, a Nail-agini su je gledali kao svoje čeljade. Najprije je pomagala preslagati robu, a onda, kako je rasla, počela je i za tezgom da staje, pa pijačnim danom u četvrtak nije imala kad noge poda se da podavije od rada.

Nekako njenih godina je bio i agin sin Sulejman, koji je sada stizao prvi da otvori dućan ujutru, sačeka da Rajka dođe, zadrži se tu neko vrijeme, a onda bi odlazio. Ali kako su pristasavali, njegova zadržavanja u dućanu postajala su sve duža. Rajka bi ga zagledala ispod oka, ali on nju još više, kao da je svojim crnim krupnim očima htio da je upije cijelu, onako sa haljinkama. Ona je osjećala taj njegov žudni pogled, a kad bi im se pogledi sreli, ona bi pocrvenjela kao jabuka rumenika. Sulejman je bio visok momak, a od neke skromnosti nije se ispravljao u stasu, pa mu je prešlo u naviku da ide malo povijen unaprijed i oborenog pogleda. Iako je bio gazdin sin, bio je šutljiv i radan kao kakav najamnik.

Jednom su bili sami u dućanu, dan se već smiruje, mušterija više nema. Valjalo je još štošta namiriti i u tome susretoše se na samom pragu, on iz magaze nosi nešto u naručju, a ona iznosi nešto iz dućana i onako zauzetih ruku, zakorače oboje desnom nogom preko praga, gotovo se sudariše i oči

u oči, ravno jedne u druge, stadoše zatečeni. Tad je sav stid nestao kod oboje i svi razlozi za stid nestali su kao rukom uklonjeni. Gledaju se nepomično, on nju upija očima, a ona svoje zelene zakovala na njegovo čelo. Stoje tako neko vrijeme, kao olovom zaliveni. Ona osjeća blag dašak što je miluje po vratu i što se razliva preko njenih ramena i niz poprsje, dodiruje je po naušnicama što joj vire ispod mahrame, ali ne uzmiče, milo joj, i čini joj se da uzlijeće prema nebu, da je taj dah razlaže u blag blijedoplavičasti oblačak. A i on se sav istopio u njenim očima i čudio se njihovom zelenilu, koje je bilo ujutru kao mlada trava, kalac koji se javlja u prvim proljećnim danima, prema suncu zeleno-džamli.

Nijedno se ne pomjera. Njemu se čini da samo što joj nije dodirnuo rumene i vlažne usne, koje još sada podrhtavaju i titraju tu u njegovom dahu, samo što se ne raspuknu. Oboje čekaju taj moment stapanja i pucnja koji samo što nije, evo tu je, još tren, dva, tri. I prolaze tako trenuci, oni zaboravili na teret u rukama, koji im se lagano svaljuje niz bedra. Sve dublje tonu i pretvaraju se u spomenik i žele tako da ostanu. Ali tereti im raskopčaje ruke, sklizaše niz koljena i padoše im na noge. Oni i dalje šute još neko vrijeme, a onda opet šutke se sageše, umalo se ne udariše glavom o glavu, podigoše svako svoj teret i produžiše, ona u magazuu, a on u prodavnicu.

Rajka se obradova kad jutros zateče Sulejmana u dućanu.

– Jutros docniš? – upita je on nasmijan a srećan što je vidi.

– Malo sam se uspavala.

– Hoćemo li danas na Progon?

– Ne znam, meni se ide, ali mi mama ne da ni za živu glavu, veli da to nije za mene.

– Ni ja ti ne bih savjetovao da ideš, teško je to za tvoje oči i tvoje dobro srce. A znaš li ti uopšte o čemu se radi?

– Pojma nemam, a tako bih voljela da vidim.

Vrata dućana se zamračije, na njima se pojavi visok momak, obučen u suknjeno odijelo ručne izrade, paltu je držao prebačenu preko desnog ramena. Kosa mu viri ispod sive šajkače, iznad usana brčići u gajtanu, još nebrijani.

– Dobar dan, mladi gazdo! – govori snažno, skoro viknu.

– Dobar dan, Milane. Otkuda ti tako rano?

– Poslom, gazdo. Dođoh da uzmem malo maje i soli, ljeto je, treba za sir i za stoku.

– Dobro, dobro. Koliko treba? Čini mi se, redovno ste uzimali.

– Čini ti se, onolika stoka, pa mlijeko. Nije malo, a nije ni lako. Vi gazde znate samo da dođete i uzmete gotovinu, a ne pitate koliko se muke i znoja prospe da se do nje dođe.

– De, de, šalio sam se. Sjedni evo ovdje, na ovu krlju do tezge. Hoćeš li popiti jednu?

– Bogami bih mogao jednu, onako da pročistim grlo – odgovara Milan i za sve vrijeme zagleduje Rajku, zalijepio se za nju kao čičak. Ona to vidi, snebijeva se, sklanja pogled u stranu, ali to malo pomaže. Sulejman prebaci krlju preko tezge, natoča polić rakije i dodade Milanu.

– E, živjeli. Što ne nasu sebi jednu, pa i ovoj lijepoj djevojci?

– Ja ne pijem, a za nju rakija nije.

– Ne bi vam ništa falilo da propustite po jednu kroz grlo bijelo. Jedna je lijek – navaljuje Milan.

– Nije rakija za žene, moj Milane.

– Ne fali jedna – i dalje grohoće Milan.

– Ne vjerujem u to – odbrusi mu Rajka i iziđe iza tezge.
– Odoh ja do kuće, moram nešto da završim, zaboravila sam
– i oštrim korakom izleti iz dućana.

– Plaha li je, majko moja! Volio bih je se dočepat pola sata, no da mi daš cijelu tvoju imovinu. Blago tebi, gazdo! – dobacuje Milan Sulejmanu.

Njemu ne bi pravo, nadodje mu neka vatra, po čelu i vratu spopadoše ga sitne kapi znoja. Pošutje malo, dok preturi prvu srdžbu, no još uzbuđen mu odgovori:

– Nije to što ti misliš, Milane. Ona jeste sa mnom porasla, ali se mi pazimo s poštovanjem, a ona ti i nije od onih lakih djevojaka što na sitnice padaju.

– Tvoje bogatstvo nije sitnica, moj gazdo. A i momak si, stasao za ženidbu, ona za udaju. Tu je vatra gotova, još kad ste ovako skupa. Ovo što se ona ćuntra, veze joj to nema, znam ja to. Vala, ne bih mogao ostat pored nje miran, a ti ako možeš, halal ti vjera! – šereti se Milan i ispija već drugi polić. – A što ti, gazdo, ne popi jednu sa mnom?

– Ne mogu, ne pijem rakiju. Ispij to, pa privedi kljuse da potovarimo stvari. Danas će biti velika vrelina – požuruje ga Sulejman.

Murat Baltić
FETVA

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Smilja Bogdanović

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-199-9

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2018.

Izdavač / Štampa / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогizacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.4(430)-31

BALTIĆ, Murat, 1952–

Fetva / Murat Baltić. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2018 (Beograd : Dereta). – 231 str. ; 21 cm. – (Biblioteka Savremena srpska književnost)

Tiraž 1.000. – Beleška o autoru: str. 225–226. – Str. 217–223: Četvrt veka glasne tišine / Petar V. Arbutina. – Rečnik manje poznatih reči: str. 227–[232].

ISBN 978-86-6457-199-9

COBISS.SR-ID 267569420